

Discursu institucional de la Presidenta de l'Academia

Ilustrísimos autoridaes, señores académicos y académiques, asturianos y asturianas, collacios y amigos:

I

Per segunda vegada tócame a min, como Presidenta de l'Academia de la Llingua Asturiana, dirixime a toos ustedes nesti actu solemne de la Xunta Estraordinaria a la qu'añalmente l'Academia toca a conceyu y que tien siempres la meyor de les rempuestes de la parte de vuestro.

Ente los oxetivos d'esta Xunta abierta ta, en primeres, el d'acoyer a los nuevos académicos. Esti añu axúntase a nós D. Xosé Ramón Iglesias Cueva, como académicu correspondiente. Teo dicir que ye pa min perprestoso da-y l'acoyida nesta Institución. Iglesias Cueva ye persona bien conocida de toos nós, que trabaya dende cuantayá pol idioma d'Asturies y que de xuru va ser un bon encontu pal llabor académicu. Llicenciáu en Filoloxía Hispánica pola Universidá d'Uviéu en 1978, foi, de mano, profesor de llingua castellana en Sayago (Zamora) y Ortigueira (A Coruña). Nel añu 1984 pudo volver a Asturies y trabayar na Veiga, Salinas y Avilés. Dende fai dellos años ye tamién profesor de llingua asturiana nel I.E.S. Carreño Miranda d'Avilés. Ye profesor estable de los *Cursos de Branu* de l'Academia de la Llingua Asturiana dende l'añu 1996.

El nuevu académicu, amás d'enseñar llingua o lliteratura asturiana, ye autor de dellos llibros de testu. Asina, xunto con Jorge Luis Lueje Espina, asoleyó en 1995 *Andecha 1* pa 5^u de primaria y *Andecha 2* pa 6^u de Primaria, completaos cola Guía Didáctica correspondiente. Nel mesmu sen, hai que destacar la so participación nos *Alcuentros Llingua Minoritaria y Educación* y la elaboración d'otros materiales didáuticos.

Iglesias Cueva ye tamién un estudiosu dueitu de la lliteratura de nuestro. Tien collaborao davezu nes *Xornaes d'Estudiu* con trabayos sobre lliteratura como: "La lliteratura asturiana ante una crisis rexonal (1780-1800)", nes *Xornaes d'Estudiu* de 1992; "La modernidá de la lliteratura asturiana", nes de 1994; o "El nacimientu de la prosa nel sieglu XIX", nes del 2001 dientro del *I Conceyu Internacional de Llitteratura Asturiana*. Y ye autor del capítulu de la *Historia de la Llitteratura Asturiana* dedicáu a "La segunda metá del sieglu XIX".

Conozo perbién al nuevu académicu. Sé del so bon facer y de la so seriedá profesional. Nos *Cursos de Branu* foron munches les hores comparties de trabayu n'andecha, d'esmoliciones y enfotos. Esta, quería Monchu, ye una Academia atípica. Equí lo de menos son los honores fadios. Lo de más ye'l trabayu, non siempres reconocíu. Pero tu eso yá lo sabes, como tamién sabes que lo que mos mueve ye l'amor al país, a la llingua y a la cultura d'esta Asturies nuesa. Y ello ye l'honor más grande pol que respici-

mos. De xuru que siguirás trabayando col enfotu y el procuru de siempre. Gracias por aceptar xunite a nós y que t'afayes y te preste.

II

Pero l'enfotu primeru del *Día de les Lletres Asturianas* ha ser el de festexar ún de los aspectos más importantes de la nuesa cultura, la lliteratura, les nuses lletres, les d'antao y les d'anguaño. L'Academia, sabedora de lo importante que ye pa una llingua, sobre manera cuando tien torgues tan graves como la de la falta d'oficialidá, contar con un *corpus* lliterariu abondosu y de calidá, siempre tuvo claro qu'una de les estayes onde habría trabayar con ciñu yera la de la lliteratura. Esi enfotu empobinó en dos direiciones:

Una d'elles foi favorecer una lliteratura vidable, con puxu, que fore a tar al mesmu altor que la lliteratura que se fai n'otres llingües. *Lletres Asturianas*, *Lliteratura* y otras publicaciones de l'Academia son preba d'esi llabor. El número d'escritores qu'escriben n'asturianu y la calidá de les sos creaciones, a pesar de tolos problemes que tienen —que son munchos— amuesen qu'esi oxetivu ta llográndose.

La otra direición empunxo nel camín de la recuperación de textos vieyos o non tan vieyos, escaecíos unos, albidraos namái otros, esperdigaos perdayuri los más, y, darréu de too ello, les más de les veces, difíciles d'alcontrar y de manexar; pa reconstruyir, pieza a pieza, la historia de la lliteratura; porque pa trazar esa historia lo primero a facer yera apurrir a los historiadores los textos, axustaos siempre al rigor esixíu pola crítica testual moderna más seria. Les publicaciones de l'Academia, especialmente les coleiciones *Cartafueyos de Lliteratura Escaecida*, con 80 números publicaos, y la *Llibrería Facsimilar*, con más de 50, son un bon encontu. Atropada una bona parte del material históricu, entamó la preparación de la *Historia de la Lliteratura Asturiana*, que, coordinada por Miguel Ramos Corrada, ye la primer historia completa de les nuses lletres, dende la dómina medieval hasta güei. Nesta *Historia*, que s'ufrió a los especialistas y a la sociedá asturiana'l 18 d'avientu pasáu na Universidá d'Uviéu, participaron distintos autores y amuesa que yá nun se pue caltener que la llingua asturiana nun tien una lliteratura valoratible, pola bayura d'obres y autores.

El *Día de les Lletres* tien de ser pa nós un día grande, porque ye un día d'homenax a los nuses autores, a los que yá nun tán pero tamién y n'especial a los que tais equí, a los qu'escribís en llingua asturiana, p'agradecer y reconocer el trabayu que facéis pol idioma d'Asturies, porque sois pegollu importantísimu pal so caltenimientu, afitamientu y dignificación.

Nel número 83 de *Lletres Asturianas* que se presenta nesti día afáyase una bona muestra de versos y prosa de los escritores de güei. Unos son, lliterariamente, vieyos conocíos; otros, xúnense per primer vegada a esta guapa aventura. Toos ellos, "*mano fervorosa con solo un bolígrafu por arma*", faemos poner muncha esperanza na lliteratura del futuru.

III

El *Día de les Lletres Asturianas* ye tamién, según ye yá, por desgracia, costume de vieyo, un día de vindicación llingüística, y el d'esti añu yelo sobre manera. Cuando en mayu de 2002 yo escribía'l mio discursu del *Día de les Lletres*, nun podía albidrar lo que mos teníen guardao pa poco dempués. Añu tres añu les vindicaciones yeren prácticamente les mesmes. La política llingüística poques veces foi la qu'a l'Academia-y prestaba. Cada vegada que se daba un pasu alantre o cuando paecía que too empobinaba, que por fin tábemos enderechando, surdía daqué, una torga, un pilancu col que nun se contaba que lo echaba too abaxo, que mos faía volver atrás. Pasó col llocal de l'Academia, cola escolarización, cola igua de la toponimia, pasó coles milenta Xuntes de Toponimia feches y desfeches pol Gobiernu del Principáu, pasó colos medios de comunicación, pasó cola cabera reforma del Estatutu d'Autonomía..., y en 2002 volvió a pasar.

De toles maneres y a pesar de too, yo, a lo menos, quería columbrar una llugadina de sol pente'l borriñ, pente la nueche *piecho*. Camentábemos realmente que les coses diben despacín, pero que diben: falábase col Gobiernu y cola Consejería de Cultura; teníamos fecha puesta pa solucionar el tema del llar social de l'Academia; no que se refier a la Toponimia, n'abril de 2002 el BOPA espublizaba'l Decretu que regulaba la Xunta Asesora de Toponimia del Principáu d'Asturies, esixida pola Llei d'Usu como pasu previu y necesariu —díxoseme entós— pal Decretu qu'afitare'l procedimientu de recuperación y fixación de la toponimia asturiana, que daquella taba proyeutáu y que s'espublizaría dalgunos meses dempués; na enseñanza, per primer vegada, teníamos una propuesta oficial de Decretu del Currículum Escolar pa Primaria, Secundaria y Bachilleratu, aunque bien ye verdá que con dellos problemes como'l del calter optativu de l'asignatura de llingua asturiana. Meses atrás paecía que'l gobiernu sintiere la necesidá de llevar alantre la *II Encuesta Sociollingüística p'Asturies...* Pero otra vuelta les coses torcieron. La mala cabeza y la mala xestión amaliñólo too y onde nun había problema creólu y au yá lu había, enanchólu.

En mayu de 2003 siguimos aguardando que se cumplan les promeses d'unes instalaciones acordies col trabayu académicu; siguimos esperando pola igua de la toponimia; por una presencia digna y ensin complexos del idioma astur nos medios de comunicación (el nuevu ente de comunicación que'l próximu gobiernu ha poner en marcha na llexislatura viniente ¿sedrá otra ocasión perdida?); siguimos esperando prácticamente por casi too.

Namái nun hai qu'aguardar yá pola segunda *II Encuesta Sociollingüística p'Asturies* que l'Academia hubo de sacar alantre dempués de que la Consejería de Cultura decayere nella. Y fízose, tres firmar el contratu correspondiente cola Universidá del País Vascu, porque l'Academia entendió qu'esa Encuesta yera daqué pernecesario pa conocer la evolución sociollingüística nos caberos 10 años y p'amosar la nuesa situación en rellación coles otres comunidaes con billingüismu oficial.

Los datos del *II Estudiu Sociollingüísticu* afiten, al mio pescanciar, tres coses importantes:

1) N' Asturias ye cada vegada mayor el consensu sobro la identidá llingüística, sobro la presencia del asturianu nos medios de comunicación o na enseñanza, sobro la normalización o la cooficialidá. Los asturianos rispen, rispimos, mayoritariamente, en definitiva, por una Asturias bilingüe.

2) Como contrapuntu negativu, la encuesta amuesa tamién que l'asturianu faláu retrocede daqué como llingua vehicular, por mor de xuru del relevu xeneracional, del cambéu demográficu o de la desruralización. La ruina política llingüística, con una alfabetización con tantes torgues como la que tenemos, nun foi a compensar esta situación.

Ello pon de manifiestu, otra vuelta, la gran fienda esistente ente lo que la sociedá quier que se faiga cola llingua y lo que realmente faen, o dexen facer, les autoridaes que mos gobiernen.

3) Los datos de los conceyos más occidentales d' Asturias, los de la tierra d' Entrambasaguas, dexen claro la identidá nidamente asturiana nel tarrén llingüístico y cultural de los habitantes d' esa fastera, y afiten que'l tratamientu de l' Academia pa cola variedá llingüística d' esi territoriu ye l' axustada a la so realidá sociollingüística.

Pero la falta d' una política amañosa, acordies coles necesidaes sociales, quiciabes onde más sangrina foi ye nel tarrén de la enseñanza. Y equí ye onde les coses nun sólo nun ameyoraron sinón que camudaron a peor. Y creóse, ensin necesidá, ensin xustificación racional nenguna, un problema onde nun lu había.

A les vieyes cuestiones pendientes —desarrollu llegal del Capítulu III de la Llei d'Usu sobro la Enseñanza; non reconocencia de la especialidá de Llingua Asturiana en Primaria y Secundaria; falta d' un catálogu de los puestos de trabayu; calter optativu de l' asignatura de llingua asturiana en Secundaria y en Bachilleratu—, a toos esos temes pendientes, nel mesmu mes de mayu de 2002 tuvimos qu' amestar otru entá más llaceriosu: el vergoñosu remanamientu que la Consejería de Cultura fixo del conteníu de los currículos de Primaria, Secundaria y Bachilleratu, elaboraos por una Comisión d' especialistas y refrendaos pol Conseyu Escolar d' Asturias. Y el ñiciu de remanamientu talu taba nel propiu nome de l' asignatura, llamada dende siempre, y a tolos efeutos llegalos y non llegalos, "Llingua Asturiana", y que pasó a apellase oficialmente *Llingua Tradicional: Bable/Asturianu*.

Pero ¿d' ú tomaríen el modelu? ¿Quién los aconsejó? ¿En qué espeyu se miraron? ¿A qué quieren oponer lo de tradicional? Claro que l'asturianu n' Asturias ye una llingua tradicional, faltaría más. La llingua asturiana ye la llingua d' esti pueblu de magar equí se dexó de falar llatín; y, d' entós p' acá, esa llingua, resultáu de la evolución del llatín nesti territoriu, pasó de xeneración en xeneración hasta aportar a güei. Afortunadamente. Pero, ¿cómo piensen que se tresmiten les otres llingües? ¿Qué clase de seriedá y rigor científicu quieren tresmitinos? Tendremos que recorda-yos los versos del poeta:

*Anque torne l'iviernu,
anque torne la nieve
dengún faloupu anubrirá
la traición d'un harmanu.
Cadol.la de tristura,
cadol.la de muerte,
si dalquién traiciona al sou harmanu
ía tamién un traidor a sí mesmu.*

L' análisis de la etiqueta llevaríamos lloñe y podría dar pa un esperpantu de los meyores, si nun fore tan dolioso. Al mio entender, nun se trata, non, sólo d'una simple cuestión de terminoloxía, nun mos engañemos. El problema ye más fondu. Cuido que lo qu'intenten ye acabar cola llingua, dexala que muerra. Y pa tarazar pela freba cualesquier posibilidá de futuru nada meyor qu'entamar por negar el nome propiu, por desanicar de tolos testos oficiales o llegales la denomación "Llingua Asturiana", anque pa ello tengan que recurrir a construcciones tan retorces y tan ensin xaciu como la del nome que dieron a l'asignatura. Yá se sabe, a efeutos llegales, lo que nun tien nome nun esiste.

Y na Universidá seguimos como tábemos. Y nada hai nuevo en rellación cola xusta demanda de la Titulación de Filoloxía Asturiana, que ye una petición irrenunciable pa nós, seya'l que seya'l marcu ilegal de referencia. La madurez algamada pola Filoloxía Asturiana, nel sen más ampliu del términu filoloxía, con obres que son referencia obligada nel ámbitu de la Filoloxía Románica ya Hispánica, faen que nun s'entienda de nenguna de les maneres la marxinación a la que ta sometida y el tratu discriminatoriu que tien en rellación coles otres filoloxíes hispániques nes universidaes españoles y asturiana. El Rector y el so equipu de gobiernu, colos que siempre trabayemos de la manera más lleal posible, tienen nello un bona ocasión d'amosar el so bon facer y la so capacidá xestora.

La decisión de la Consejería de Cultura en rellación colos currículos llevó a l'Academia a pautar nuna Xunta Extraordinaria, el 28 de mayu, una riestra midies d'urxencia. Ente elles:

– La de dexar de collaborar nes actividaes conxuntes cola Consejería y facer, al empar, un llamáu a la sociedá pa que respondiére serena pero enérxicamente a esi atropellu. Les protestes que vinieron darréu de profesores, sindicatos de la enseñanza, representantes de pas y d'alumnos, asociaciones, partíos políticos, grupos parlamentarios, etc., nun valieron de nada.

– La d'elaborar un *Informe sobre la represión y la non reconocencia de los drechos llingüísticos n'Asturies*. L'informe —trilingüe y xebráu en 10 capítulos acordies colos ámbitos y estayes de la vida social onde de mou sistemánicu se produz la represión y non reconocencia de la llingua asturiana— imprentóse n'ochobre de 2003 y unvióse a una ampliu número de autoridaes, asociaciones, partíos, instituciones nacionales y estranxeres de toa triba.

– O la de pidir y facilitar qu'un grupu d'observadores internacionales viaxare a Asturias pa comprobar sobre'l tarrén la violación de los derechos llingüísticos de los asturfalantes. Como bien saben, na seronda, propiciáu pola Asociación pa la Defensa de les Llingües y Cultures Amenazaes (AIDLCM) formóse'l Comité Internacional pa la Vixilancia de los Drechos Llingüísticos n' Asturias, presidíu por Paul Lefin, presidente de l'AIDLCM. El comité visitó Asturias nel mes de payares y, al finar el so trabayu, dempués d'entrevistase con representantes de toles estayes sociales, fixo públicu un comunicáu onde amosaba la so preocupación pola ruina y llaceriosa situación na que s'atopaben la llingua asturiana y los derechos llingüísticos de los asturianos. Y al empar facía ver, afitándose n'otros exemplos europeos, que, aunque'l reconocimientu llegal de una llingua nun abasta por él mesmu pa garantizar el so futuru, nel casu del asturianu sí yera pertinente l'algame de la oficialidá y qu'esta fore acompañada de midíes reales, axustaes a les condiciones sociolingüístiques d' Asturias y a les necesidaes d'una comunidá somorguiada nuna fonda crisis económica, social y demográfica. Namái asina se sería a afayar un futuru digne onde la llingua asturiana siguiría arriqueciendo'l patrimoniu cultural de la humanidá.

Sé perbién que l'Academia ye un muérganu del Principáu d' Asturias y que, darréu d'ello, la colaboración y l'entendimientu col Gobiernu y, más en particular, cola Conseyería de Cultura son pernecesarios. Pero yá lo dixi milenta vegaes, y vuelvo a repitilo agora, colaboración y llealtá, sí, pero de toles partes implicaes. Nós entendemos perbién tolo que se mos quiera dicir, y más, de prudencia, de plazos, de pautos, de diálogu.... Pero pa qu'eso seya posible la otra parte tien que querer dialogar y pautar, y equí da la impresión —a los fechos me remito— de que nun ye asina. Hai coses a les que nós nun podemos, nin queremos, arrenunciar de nenguna de les maneres; y una d'elles ye a la llingua propia, a la cultura propia, al país propiu, a la propia identidá. Y esi país, que ye'l nuesu, nun tien más qu'un nome: Asturias; y esa llingua, que ye la nuesa, nun tien más qu'un nome: LLINGUA ASTURIANA. Y a esi nome, polo que simboliza, nun vamos a arrenunciar enxamás, pase lo que pase, cuéstenos lo que nos cueste y pónganse como se pongan. Por ello siguiremos lluchando y trayando, porque aunque tuviere razón el poeta

*Habrá un día, na Galaxa, qu'esti mundu
va paecemos llugar o aldea.
Asina, entós, diremos
que lluchar por esto nun val la pena.*

nós retrucariémos coles sos memes pallabres

*¿Nun valía la pena?
¿Qué val, entós, la pena?*

Podrán ponésemi munches taches, pero non que nun fixi tolos posibles p'axuntame con represen-

tantes d'instituciones, organizaciones, grupos o partíos políticos, asociaciones, etc., de toa triba; y siguiré tando a disposición, porque taba y toi convencida de que la llingua asturiana ye responsabilidá de tolos asturianos; pero la responsabilidá primera de que nun se pierda, de que puea durar otros tantos sieglos como los que tien, ye de los gobernantes, de les autoridaes y de la política que faigan al respetuive. Y de nada valdrán dempués, cuando yá seya tarde, les llamentaciones.

Énte les eleiciones que se fadrán dientro unes selmanes l'Academia, como nun pue ser d'otra miente, nun tien una opción partidista nin s'identifica con dengún partíu políticu concretu. Nós queremos trabayar con toos ellos, porque la llingua asturiana y l'enfotu nel país cuidamos qu'ha ser elementu de xuntura pa tolos asturianos percima de les ideoloxíes polítiques, toes elles llexítimes, como correspuende a un país democráticu y llibre que quier vivir en paz. Sicasí, sí tenemos que ser responsables, tar sollertes y conocer los conteníos de los programes electorales nesti sen. A l'Academia bien-y prestaría que toles fuerces polítiques que s'asitien na Xunta Xeneral del Principáu y nos conceyos asturianos tuvieren un compromisu firme y estable nos sos programes, y nes sos aiciones concretes de gobiernu, pa col gran tema pendiente que tien esta autonomía: la discriminación llingüística, la non reconocencia de los derechos llingüísticos de los asturfalantes. Y pa ello ta demostrao que nun hai más camín que'l de la oficialidá.

Toi segura de que tolos asturianos xuntos y con voz firme que se sienta, que retinxa como retinxe la tuena, seremos a llograr, al cabu, la reconocencia xurídica dafechu del idioma del pueblu asturianu.

L'Academia collaborará llealmente, como lo fixo siempre, coles instituciones polítiques y académiques que faigan un llabor seriú y rigorosu nesti sen.

Y pa finir, dexáime trayer equí unos versos qu'Andrés Solar escribiere nel añu 1983 y que con ellos vos diga

*Sé que toi equí,
pero nun m'entruques ónde.
De toes maneres
sé
que toi contigo.
Con tolos
que tienen
les uñes
gastaes d'esgatuñar
peles parees del silenciu.*

Munches gracias. ¡Puxa Asturias!